

Branko Fučić i Bašćanska ploča

Kuštović, Tanja; Kuzmić, Boris

Source / Izvornik: **Az grišni diak Branko pridivkom Fučić. Radovi međunarodnoga znanstvenog skupa o životu i djelu akademika Branka Fučića (1920. - 1999.), 2011, 615 - 620**

Book chapter / Poglavlje u knjizi

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:067007>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

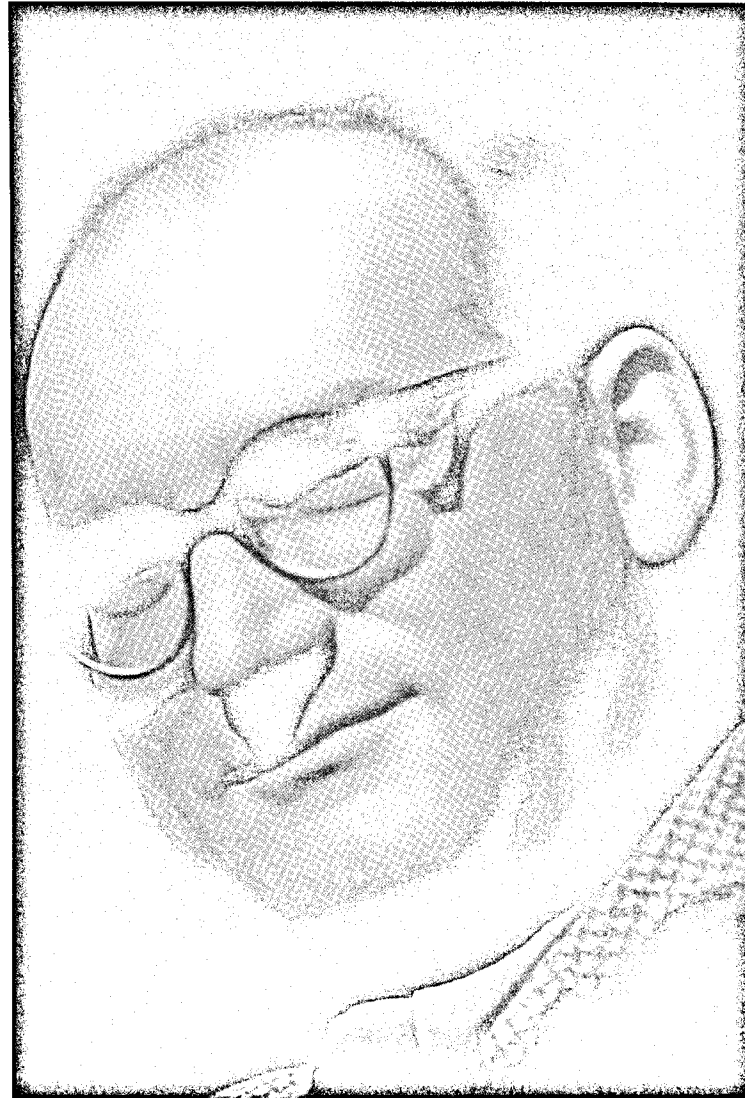

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Branko Fučić

*„Az grišni diak Branko
pridivkom Fučić”*

RADOVI MEĐUNARODNOGA ZNANSTVENOG SKUPA
O ŽIVOTU I DJELU AKADEMIKA BRANKA FUČIĆA (1920. – 1999.)

MALINSKA, DUBAŠNICA, OTOK KRK,
30. SIJEČNJA – 1. VELJAČE 2009. GODINE

*“I, the Errant Pupil Branko,
Surnamed Fučić”*

CONFERENCE PAPERS FROM THE INTERNATIONAL SCHOLARLY SEMINAR
ON THE LIFE AND WORK OF ACADEMICIAN BRANKO FUČIĆ (1920–1999)

MALINSKA, DUBAŠNICA, ISLAND OF KRK,
30 JANUARY – 1 FEBRUARY 2009

Privedio / Edited by
TOMISLAV GALOVIĆ

Malinska – Rijeka – Zagreb, MMXI.

More than half of these (58%) inscriptions were found by Branko Fučić. His research was published in a book, *Glagoljski natpisi (The Glagolitic Inscriptions)*, by the then Yugoslav Academy of Sciences and Arts. The book mentioned all the Glagolitic inscriptions that were known at the time, including those that had been lost or destroyed. The latter were reconstructed based on the literature, preserved photographs and copies found in the legacy of the earlier researchers. Branko Fučić thus managed to fulfil his personal wish, i.e. that by doing research on the Glagolitic epigraphs he would »give his contribution to the research on that unique cultural-historical phenomenon called Croatian Glagolism.« Because Glagolitic inscriptions make up a whole together with the Glagolitic manuscripts, monuments and printed books.

Key words: Branko Fučić, Glagolitic inscriptions, graffiti.

TANJA KUŠTOVIĆ – BORIS KUZMIĆ

BRANKO FUČIĆ I BAŠĆANSKA PLOČA

dr. sc. Tanja KUŠTOVIĆ
docentica
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku

UDK 003.349.1(497.5 Krk)
811.163.42.01
930.271(497.5)
7.072 Fučić, B.

dr. sc. Boris KUZMIĆ
docent
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku

Povjesničar umjetnosti, glagoljaš i paleograf, Branko Fučić (1920. – 1999.) rasvijetlio je pitanje identifikacije natpisa Bašćanske ploče kao arheološkoga objekta u njegovoj materijalnoj predmetnosti, izvornoj uporabnoj funkciji i njegovu prostornom smještaju. U tekstu se pokazuje i njegova jezična analiza samoga natpisa.

Ključne riječi: Bašćanska ploča, glagoljica, jezik, datacija, mjesto u crkvi.

Branko Fučić bio je, kao što je poznato, povjesničar umjetnosti, glagoljaš, paleograf i proučavatelj epigrafskih spomenika te je i potrebno i korisno prisjetiti se kako je on vidio i razumio »naš dragi kamen« kako je taj naš spomenik nazvao Stjepan Ivšić. Na temelju vlastitih zapažanja o samomu spomeniku i zahvaljujući iscrpnim istraživanjima u crkvi sv. Lucije, Fučić je rasvijetlio pitanje identifikacije natpisa kao arheološkoga objekta u njegovoj materijalnoj predmetnosti, izvornoj uporabnoj funkciji i u njegovu prostornom smještaju.

Utvrдио je od kojega je materijala ploča nastala te veličinu same ploče. Pri tome nije dao samo osnovne podatke, već je ploču detaljno opisao, ukazujući na bordure i ornamente koji se na njoj nalaze. Ploča nije integralno sačuvana. Nedostaje joj komad kamena u gornjem desnom uglu. Raspukla je, tako da se sastoji od tri velika fragmenta i četiri manje krhotine pri dnu

velike pukotine. U ploči se javljaju rupčaste korozije. U tekstu je uništeno više od polovice prvoga retka, te se tek mjestimično naziru tragovi slova. Odlupljenjem velike fosilne školjke uništen je natpis pri kraju trećega i četvrtoga retka, a u $\frac{3}{4}$ duljine petoga i šestoga retka tekst je toliko korodiran da se od uklesanih slova vide tek dijelovi.¹ Stilski karakter ukrasa na *Bašćanskoj ploči* odaje prijelaz iz doba pletera u romaniku, pojava lozice, uklesane na borduri, predstavlja romaničku prinovu u repertoriju formalnih motiva, a skulptorska obrada lozice svjedoči o trajanju manire pleterne plastike.²

Kad je riječ o položaju u crkvi, *Bašćanska ploča* jedna je od pregradnih ploča (*pluteus*) koja je pripadala crkvenoj pregradi (*septum*). Te

1 Fučić 1957a, 247-249.

2 Fučić 1957a, 258.

su pregrade funkcionalno dijelile crkvenu lađu (prostor za puk) od prezbiterija (prostor za kler) u smislu liturgijskoga propisa i arhitektonske tradicije oblikovane još u starokršćansko doba. Fučić je na temelju arhivskih podataka utvrdio da je mjesto za fiksiranje pluteja – *Bašćanske ploče* – bilo određeno prilikom gradnje crkve, te da su ploča i čitavi septum istovremeni s gradnjom crkve.³ Pluteji su jednim krajem bili uloženi u crkveni zid, a drugim su krajem svojim stanjenim perom ulazili u utor na bočnoj strani stupa. Na desnoj bočnoj plohi *Bašćanske ploče* tanji istak jest takvo pero kojim je ona bila na jednoj strani učvršćena u utoru stupa. Pero je bilo fino isklesano kako bi glatko upalo u utor, dok je lijeva bočna ploha obrađena grublje jer je ta ploha ulazila u vertikalni prerez u zidu gdje je bila vezana žbukom.⁴ *Bašćanska se ploča* od klasičnoga pluteja toga doba razlikuje po tome što na prednjoj plohi ispod bordure nema ornament, već natpis, što nije bio tipičan način oblikovanja pluteja.⁵ Usporedbom s tzv. *Senjskom pločom* Fučić je pokazao da je takvo oblikovanje pluteja bilo za Krk i Hrvatsko primorje u to doba regionalno tipično.⁶

Rekonstruirajući crkvu sv. Lucije, Fučić ploču smješta na lijevu stranu septuma. Pretpostavlja da na desnoj strani postoji plutej sličan lijevom, tj. *Bašćanskoj ploči*, pa ne isključuje da je u izvornom sastavu septuma u crkvi bila i »druga Bašćanska ploča«.⁷ To dokazuje i *Jurandvorskim*

ulomcima, koji su bili otkriveni u pločniku crkve sv. Lucije. Prvi i drugi ulomak pronađeni su u 19. st., a objavili su ih Geitler i Črnčić, dok je treći i četvrti ulomak pronašao Fučić. Drugi je ulomak nestao u 19. st. te ga poznajemo po ne sasvim pouzdanom litografiranom precrtu slova. Petrografska analiza prvoga, trećega i četvrtog ulomka pokazuje isti sastav kamena i fosila, a slova su slična i iste veličine kao i na *Bašćanskoj ploči*. Svi su dijelovi jedne razbijene ploče. Suvise riječi koje se mogu dokučiti iz ulomaka jesu: азъ оратъ, просиѣъ, Звънимиръ, Luciѣ, крижъ, hrvatski. Te bi riječi mogle ukazivati na činjenicu da se tekst iz opatijskoga kartulara s bilješkama o pravima i posjedima što ih je stekla crkva sv. Lucije, prenesen na kamen *Bašćanske ploče*, nastavlja na ovoj drugoj ploči. U paleografskom pogledu *Jurandvorski ulomci* mogu se datirati vremenom *Bašćanske ploče*. Da povezivanje *Jurandvorskih ulomaka* i *Bašćanske ploče* u istu kompozicijsku cjelinu crkvenoga septuma nije tako uvjerljivo, vidljivo je iz razlike u veličini njihovih slova u odnosu na slova *Bašćanske ploče*, a i morfologija nekih slova ne poklapa se s morfologijom tih slova na *Bašćanskoj ploči* iako se nalazimo na istom formativnom stupnju paleografskoga razvitka hrvatske glagoljice.⁸

Arheološki podatci govore da je čitava crkvena pregrada s *Bašćanskom pločom* stajala na svom izvornom mjestu još 1752. godine – Fučić to pouzdano saznaje iz opisa u katastru (popisu dobara i obveza uživatelja) Sv. Lucije, koji je spomenute 1752. godine sastavio Benedetto Balbi »avvocato fiscal«, po nalogu dužda kao nosioca juspatronata nad krčkim crkvama. Fučić je taj dokument pronašao u Državnom arhivu u Veneciji.

U svakom slučaju, pregrada je bila srušena poslije 1752. godine, a prije 1851. kad je bila

Lucije – takozvani Jurandvorski ulomci – vjerojatno su dijelovi te razbijene, 'druge Bašćanske ploče'«.

8 Fučić, 1971a, 389-394.

zapažena kao materijal u opločenju crkvenoga poda, u funkciji nadgrobne ploče jednoga se-ljačkoga groba.⁹

Prema paleografskim i povijesnim podatcima, prema stilsko-kronološkim elementima ukrasa i prema arhitekturi crkve Fučić *Bašćansku ploču* datira oko 1100. godine, dakle poslije smrti kralja Zvonimira (1089.), a prije uspostave mletačke vlasti (1116.).¹⁰ Na početku ploče nema nikakva datuma niti bi natpis ove vrste u ono vrijeme, kako tvrdi Fučić, uopće mogao započinjati golim datumom – *Bašćanska ploča* morala bi započinjati, a tako i jest, invokacijom »V ime Otca i Sina i Svetago Duha«, a tek poslije mogla bi slijediti datacija.¹¹ Sam početak teksta Fučić tumači klesarskom pogreškom koju stariji istraživači obično interpretiraju datumom – klesar je očigledno zabunom započeo klesati prije invokacije opatov iskaz u prvom licu i zatim je to ispravio.¹²

Tekst Bašćanske ploče Fučić kompozicijski raščlanjuje u 6 dijelova (iskaza):

1. kršćansku invokaciju, 2. iskaz samostansko-ga opata Držihe da je hrvatski kralj Zvonimir u vrijeme svoje vladavine darovao crkvi sv. Lucije ledinu, pri čemu su svjedoci toga darivanja bili župani Krbave i Like i kraljevi funkcionari, »po-

9 Fučić 1998, 126.

10 Fučić 1998, 122: »Prema svemu tome, vrijeme kad je mogla nastati Bašćanska ploča treba tražiti poslije smrti kralja Zvonimira 1089. godine, a prije prevlasti Venecije 1116. i prije pojave krčkog kneza Dujma 1118-1130. godine. Sve se to zbililo u mutno, prijelazno vrijeme oko godine 1100., pa otprilike oko te godine treba datirati i postanak.«

11 Fučić 1998, 123. »No na početku teksta nema nikakva datuma niti bi natpis ove vrste u ono vrijeme uopće mogao započinjati s golim datumom. Bašćanska bi ploča morala započinjati, a tako i jest, s invokacijom 'V ime Otca i Sina i Svetago Duha', a tek poslije invokacije mogla bi slijediti datacija, npr. 'Let Gospodnjih toliko i toliko...'«

12 Fučić 1982a, 17.

sli« Vinodola i otoka Krka, 3. formulu minacije (prijetnje) protiv osporitelja darivanja te obvezu redovnika da mole za darovatelja, 4. iskaz opata Dobrovita o gradnji crkve sv. Lucije koju je on podigao s devetero redovničke braće, 5. datiranje gradnje po knezu Kuzmi (Kosmatu) koji je upravljao cijelom Krajinom, tj. teritorijem u koji je bio uključen i otok Krk i 6. zapis da je to vrijeme neki posjed, zvan Mikula (Mikulja) u Otočcu (vjerojatno na samom Krku) bio u zajedništvu svetolucijske opatije.¹³ Sadržaj ploče nastajao je tijekom duljega vremenskog razdoblja na temelju predložka samostanskoga kartulara, tj. knjige koja ukratko bilježi sva darivanja i sva prava koja je tijekom vremena samostan dobivao. Budući da iz kompozicijskih razloga nije zamislivo, kao što to ističe Fučić, postupno klesanje pojedinih pasusa teksta u dovršeni, polikromirani plutej septuma, gdje je tekst kontinuirano pisan, zaključuje se da je predložak (samostanski kartular) nastajao u različitom vremenskom razdoblju.¹⁴ Vrijedno je uočiti Fučićevo zapažanje da je i današnjoj romaničkoj crkvi, staroj koliko i *Bašćanska ploča*, prethodila starija crkva iz 6. st., koja je jedanput bila spaljena, zatim obnovljena i naposljetku pretvorena u samostanski kompleks.¹⁵ Taj podatak Fučić iščitava iz drugoga zapisa. U kasnijim radovima posebnu pažnju posvećuje određivanju značenja toponima *Krajina*, *Mikula* i *Otočac*. *Krajina* bi, pretpostavlja Fučić, označavala područje koje je obuhvaćalo liburnijsku obalu Istre, Hrvatsko primorje i kvarnerske otoke. Uvriježenom mišljenju da toponim

13 Fučić 1982b, 44-45.

14 Fučić 1982b, 45.

15 Fučić 1982a, 14-15. »Crkva i samostan podignuti su nad ostacima antike 'villae rusticae', a ta je – kako to izlazi iz naših arheoloških iskapanja – bila jedanput spaljena pa obnovljena i konačno pretvorena u samostanski kompleks. Današnjoj romaničkoj crkvi, istodobnoj s Bašćanskom pločom, prethodila je starija crkva iz VI. stoljeća.«

3 Fučić 1957a, 250

4 Fučić 1957a, 251.

5 Fučić 1957b, 7: »Ono, što odvaja Bašćansku ploču od tipičnih pluteja epohe, jest dugi glagoljski tekst, koji sam, kao isključivi likovni motiv, ispunjava plohu pod bordurom, dok se na toj plohi, u pravilu, javlja pleterni ornament.«

6 Fučić 1971a, 242.

7 Fučić 1971b, 118.: »Četiri krhotine kamene ploče s glagoljskim natpisom, nađene također u crkvi Sv.

Mikula označava crkvu ili samostan sv. Nikole Fučić pridodaje i moguće značenje posjeda. Za *Otočac* pretpostavlja neki predio na samom otoku Krku, koji se možda nalazi u Vrbanskome polju.¹⁶

Drugi, podjednako važan segment Fučićevih istraživanja, usmjerava se čitanju i transliteraciji teksta *Bašćanske ploče*. Koristeći se rezultatima ranijih istraživača (I. Kukuljevića, I. Črnčića, F. Račkoga, V. Jagića, V. Štefanića, J. Hamma, J. Bratulića i E. Hercigonje) Fučić je ponudio stanovite ispravke i vlastito tumačenje. Usporedimo li Fučićeve transliteracije iz 1982.¹⁷ s onima iz 1987.¹⁸ i 1997.¹⁹ godine, uočavaju se stanovita neslaganja, posebice u bilježenju glasa *jata*, poluglasa *jora* i samoglasnika *jerija*, kao i u obilježavanju odnosno neobilježavanju rekonstruiranih dijelova ploče. Ekavski ostvaraj *jata* u transliteriranom tekstu nalazimo isključivo u *Glagoljskim natpisima*, konkretno u primjerima *lice* (5.16. red), *vin[(o)do]le* (6. red), *sde* (8. red) i *crekьvь* (10. red).

Kasnije transliteracije nedvojbeno pokazuju svojevrsnu stabilnost u bilježenju glasa *jata*.²⁰ Interesantnim za paleografske stručnjake mogao bi se činiti posvojni pridjev *hrvatsky* iz 3. retka teksta koji Fučić preslovljava u čak tri varijante, s obzirom na bilježenje poluglasa – hrvatski²¹, hrvatski²² i hr'vat'ski.²³ Najuzornijom transliteracijom teksta *Bašćanske ploče* čini nam se

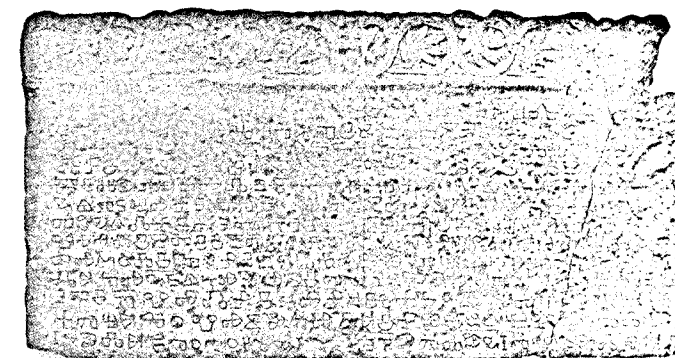
ona iz knjige *Glagoljski natpisi* gdje se precizno bilježe i rekonstruirani dijelovi. U ranijim transliteracijama, primjerice izričaj »въ дни kneza koxъmъta obladajućago« Fučić kadšto stavlja u uglate zgrade, tj. smatra ga rekonstruiranim dijelom,²⁴ dok raspravom iz 1987. godine²⁵ sasvim zanemaruje zgrade za one dijelove teksta koji su rekonstruirani ili razriješeni kraticama. Važniji prinos Branka Fučića čitanju *Bašćanske ploče*, u odnosu na ranije istraživače, ogleda se u transliteraciji pojedinih dijelova iskaza na prijelazu iz četvrtoga u peti redak (*i svedomi*)²⁶ te na kraju petoga i početku šestoga retka teksta (*licé*).²⁷ Isto mjesto istraživači transliteriraju drugačije: Rački, Geitler, Črnčić, Štefanić, Hamm: *lucé*; Jagić i Strohal: *vъ lucé*. Jedino Fučić umjesto naziva *lucé* (luka) to mjesto dešifrira kao Lika (*licé*). U 13. retku pod imenom Mikula Fučić iščitava toponim samostanskog posjeda (Mikulja), a ne ime crkve ili samostana. Takvo njegovo čitanje danas je općeprihvaćeno.

Tekst je sastavljen jezikom, ističe Fučić, u kome se uz starije oblike javljaju i glasovne promjene tadašnjega govorenoga hrvatskog jezika. Uočava se da *jat* nije reflektiran kao što se ni poluglas nije zamijenio vokalom. Nazalni vokali dobivaju ekvivalente u hrvatskim glasovima, a samo jedno nazalno *ǰ*, u četvrtom retku teksta, više je relikv pisarske tradicije nego odraz fonološke situacije hrvatskoga jezika.²⁸ Možda treba istaknuti da je jezik kojim je tekst *Bašćanske ploče* napisan Fučić odredio kao »živi, stari hrvat-

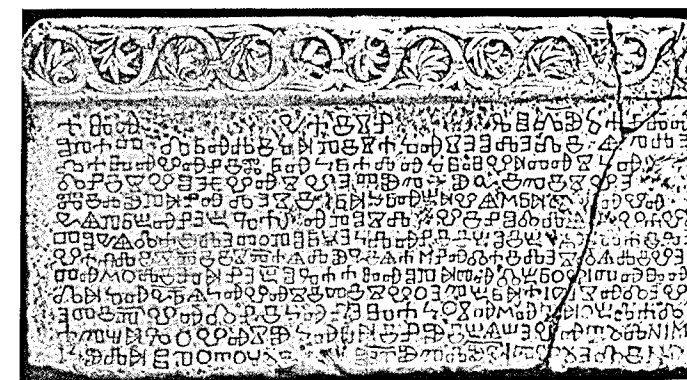
ski jezik«,²⁹ a to je tvrdnja s kojom se danas ne možemo složiti. Stjepan Damjanović u svojim je istraživanjima utvrdio da nije riječ o hrvatskom jeziku, već upravo o staroslavenskom jeziku hrvatske redakcije. Dakle, riječ je o tome da se na *Bašćanskoj ploči* u mnogočemu poštuju zakoni koji vrijede u staroslavenskom jeziku (npr. zakon otvorenih slogova), a samo u rijetkim slučajevima taj je jezik blago kroatiziran.

U pismu se razabire formiranje tzv. uglate hrvatske glagoljice iz starijih oblika tzv. oble glagoljice. Karakteriziraju ga usporedne pojave starijih i mladih oblika slova (granato M i latinično i ćirilično M) i dublete (A, Ъ, I, O, M, T). Znak za poluglas *gor* smatra se stiliziranom »kvačicom«, tj. znakom za poluglas koji se javlja i na drugim hrvatskim spomenicima 12. st. Kao morfološke osobitosti navode se znakovi za grafeme B (Ɑ), I (Ɱ), P (Ɐ), ali se isto pronalazi i na drugim hrvatskim natpisima i rukopisima iz 12. st. (*Krčki natpis*, *Jurandvorski ulomci*, *Senjska ploča*, *Grdoselski ulomak*). Važno je istaknuti da na *Bašćanskoj ploči* slavenski jezik i slavensko pismo nastupaju u službi javnoga dokumenta, a ne u službi liturgije.³⁰

Bašćanska ploča, kako tvrdi Fučić, nije najstariji, ali svakako je najdulji i najvažniji među svim starim glagoljičnim natpisima.³¹ Na njoj se od svih sačuvanih spomenika bilježi prvi put na hrvatskom jeziku nacionalno hrvatsko ime u

Bašćanska ploča (HAZU, Zagreb)

Bašćanska ploča (rekonstrukcija i odljev)

kraljevskoj tituli, ističe se suverenitet hrvatskoga kralja kao donatora zemljišnoga posjeda, donosi se niz imena i titula hrvatskih dostojanstvenika i samostanskih opata. *Bašćanska ploča* izvanredno je važan izvor za glagoljičnu paleografiju, za razvoj hrvatskoga jezika, ali isto tako i za političku i kulturnu povijest Hrvata. A Fučićevo viđenje *Bašćanske ploče* danas nam služi kao jedno od mogućih, ali i neizmjerljivo važnih polazišta za daljnje proučavanje ovoga našeg kulturnog spomenika.

16 Fučić, 1957b, 4.

17 Fučić 1982a, 44.

18 Fučić 1987, 96.

19 Fučić 1997, 267.

20 Sve transliteracije teksta *Bašćanske ploče* koje Fučić nudi u kasnijim radovima (v. bilješke 13, 16, 18, 19) vode računa o pisanju *jata* na onim mjestima gdje se *jat* u izvornom tekstu pojavljuje: *licé* (5.16. red), *vin[(o)do]le* (6. red), *sde* (8. red) i *crekьvь* (10. red).

21 Fučić 1982a, 17.

22 Fučić 1982b, 44.

23 Fučić 1987, 96.

24 Fučić 1982a, 17-18.

25 Fučić 1987, 96.

26 Fučić 1982b 46-57: Rački: isъš(edъ); Geitler: is[ъ]sedъ; Črnčić: sv(e)dokъ; Jagić: i s[ъ]vêdoci; Strohal: i sv(edokъ); Štefanić: s[ve](o) mi; Hamm: i s[ve]ta)go ier(oli)ma.

27 Fučić 1982b, 46-57.

28 Fučić 1982b, 46.

29 Fučić 1982b, 46.

30 Fučić 1982b, 46.

31 Fučić 1998, 129.

Literatura

- FUČIĆ, Branko, Bašćanska ploča kao arheološki predmet, *Slovo* 6-7-8 / *Vajsov zbornik* (1957a): 246-262.
 FUČIĆ, Branko, Tragom starih spomenika. Bašćanska ploča, *Bulletin Instituta za likovne umjetnosti JAZUV* (1957b) 1: 1-8.
 FUČIĆ, Branko, Najstariji hrvatski glagoljski natpisi, *Slovo* 21 (1971a): 227-254.
 FUČIĆ, Branko, Najstariji glagoljski natpisi, *Istarska Danica* 1972, ur. Antun Hek, Zagreb – Pazin: Kršćanska sadašnjost i Istarsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, 1971b., 117-120 (+ 121-127, 178, 181)
 FUČIĆ, Branko, *Najstariji glagoljski natpisi* [Zagreb – Pazin 1971.]
 Napomena: tiskano u tiskari »Otokar Keršovani« u Puli. Nepaginirani i nedatirani posebni otisak rada (brošura) iz *Istarske Danice* 1972, Zagreb – Pazin 1971.
 FUČIĆ, Branko, *Glagoljska epigrafika. Kulturno-historijski vidovi*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1982a.
 FUČIĆ, Branko, *Glagoljski natpisi*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (Djela JAZU, knj. 57), 1982b.
 FUČIĆ, Branko, Glagoljski lapidarij, *Istarska Danica* 1988, ur. Antun Hek, Pazin: Istarsko književno društvo »Juraj Dobrila«, 1987., 91-92; 95-97.
 FUČIĆ, Branko, Hrvatski glagoljski i ćirilski natpisi, u: *Hrvatska i Europa – kultura, znanost i umjetnost. Sv. I. Srednji vijek (VII – XII. stoljeće) – rano doba hrvatske kulture*, ur. Ivan Supičić, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – AGM, 1997., 258-283.
 FUČIĆ, Branko: *Terra incognita*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, ²1998.
 FUČIĆ, Branko, Hrvatski glagoljski natpisi, u: *Hrvatska i Europa – kultura, znanost i umjetnost. Sv. II. Srednji vijek i renesansa (XIII – XVI. stoljeće)*, ur. Eduard Hercigonja, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga, 2000., 126-145.

TANJA KUŠTOVIĆ – BORIS KUZMIĆ

BRANKO FUČIĆ AND THE BAŠKA TABLET

Summary

An art historian, a Glagolitic scholar and a paleographer Branko Fučić (1920-1999) shed some light on the question of identifying the Baska Tablet inscription as an archaeological object in its material objectivity, the original usage and its spatial position. Having used the archive data, Fučić proved that the place for securing the Tablet had been decided during the church building, so that the Tablet and the entire closure screen are simultaneous to the building of the church itself. Fučić claimed that the Tablet had been situated on the left side of the closure screen. He presumed that on the right side there had been a closure screen similar to the Tablet on the left, which he demonstrated by the Jurandvor fragments. Fučić dated the Tablet around 1100 AD, according to paleographic and historical data, the elements of ornaments in terms of style and chronology, and the architecture of the church. He divided the text of the Tablet into six sections. His research was directed both towards reading as well as transliterating the text of the Tablet. Fučić emphasized that the text had been composed in language that included both older forms and the phonetic changes of spoken Croatian language of that time. His claim cannot be agreed upon nowadays. In the script we can see the formation of the angular Glagolitic script from the older forms of the round Glagolitic script.

Key words: The Baška Tablet, Glagolitic script, language, dating, the location in the church.

MATEO ŽAGAR

PALEOGRAFSKE SMJERNICE GLAGOLJSKE EPIGRAFIKE
U ZNANSTVENOM DJELU BRANKA FUČIĆA

dr. sc. Mateo ŽAGAR
redoviti profesor
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku

UDK 7.072 Fučić, B.
930.272:003.349.1(497.5)

U ovom se radu procjenjuju Fučićeve paleografske metode na temelju kojih je prepoznao razvoj pojedinih glagoljskih slova poglavito na epigrafskome korpusu. Tradicionalan paleografski koncept koji je promišljao samo puke promjene u slovnim oblicima Fučić je prevladao kroz izrazito naglašavanje kulturoloških okvira u kojima se promjene provode (tzv. »duh vremena«), kroz pozornost prema funkcionalnoj diferencijaciji pisanja u srednjem vijeku kroz koju se mijenja i duktus slova, te kroz znatno uvažavanje jezične podloge pisanja.

Ključne riječi: Branko Fučić, glagoljski natpisi, glagoljski grafiti, epigrafija, paleografija.

Jedna od ovdje najučestalijih tema, zasigurno i odsluk njezine vrijednosti u kompleksu stvaralaštva Branka Fučića, njegovi su *Glagoljski natpisi*. I u mome izlaganju oni su u središtu pozornosti, dakako zajedno i s drugim opisima pronađenih glagoljskih natpisa i grafita. Oslonit ću izlaganje ponajviše na interpretaciju metodologije, umjesto na vrjednovanje konkretnih rezultata Fučićevih istraživanja. Ono što bi dakle trebalo razlikovati ovaj pristup bilo bi upućivanje na to kako smjestiti cjelokupno Fučićevo opisivanje glagoljskoga pisma u kontekst europske, ponajviše dakako slavenske paleografije, u najužem smislu – glagoljske (a djelomice i ćirilске).

Dobro je poznato, Fučić nije sastavio nikakvu cjelovitu glagoljsku paleografiju, pa ni onu epigrafske domene. Najiscrpniji i najuopćeniji pogled na glagoljicu kamenih natpisa i grafita ponudio je na početku svojih *Glagoljskih natpisa*, na svega 20-ak stranica. Svako predočenje

sadržaja pojedinoga glagoljskog zapisa u kamenu ili u žbuci, uz arheološki opis, smještaj i sudbinu, popratio je paleografskim osvrtom i tekstnom interpretacijom. Fučićeva je vokacija bilo otkrivanje, istraživanje i razumijevanje, svakako i prosvjećivanje. Teoretiziranja, kontekstualiziranja, prepuštao je drugima. Vjerojatno mu i ne bi bilo osobito milo čuti kako se o njegovu djelu ovako, teoretizirano, govori. Naposljetku, i sam je često isticao kako je on zapravo »nezakonito dijete« slavistike (filologije). Kao i u stvarnome životu, međutim, pokazalo se da i nezakonita djeca, bez obzira na različite predispozicije, uspijevaju nadmašiti uspjehe nekih »zakonitih«.

U prvome redu, svu svoju paleografsku kompetenciju Fučić je stekao radeći na konkretnom, najčešće dotad znanstveno posve neobrađenu materijalu, koji je – u mnogim slučajevima – upravo sam pronašao i otkrio, a ne – kako je nerijetko slučaj – iz kakva akademskog naslo-